29.5.2024

Sivistysvaliokunnalle

Muutos varhaiskasvatuslain henkilöstön mitoitukseen ja suhdelukujen toteutumiseen; muutettava laki 540/2018, varhaiskasvatuslaki.

KAA 1/2024 vp

- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry ei ota suoraan kantaa kansalaisaloitteen keskeiseen esitykseen, jonka mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksessa tulisi siirtyä yksikkökohtaisesta sääntelystä ryhmäkohtaiseen sääntelyyn.
- Varhaiskasvatus kärsii massiivisesta henkilöstöpulasta, joka juontuu monilta osin vuonna 2019 voimaan tulleesta varhaiskasvatuslaista. Lakimuutos edellyttää varhaiskasvatuksen yksiköiden henkilöstörakenteen merkittävää uudistamista ja korkeakoulutettujen varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden massiivista kouluttamista.
- Kansalaisaloitteessa esitetty henkilöstömitoituksen muutos tulisi entisestään pahentamaan varhaiskasvatuksen kykyä täyttää nykylainsäädännössä olevat velvoitteet kelpoisen henkilöstön määrästä päiväkodeissa.
- Varhaiskasvatuksen järjestäjät eivät kykene täyttämään edes nykyisen lainsäädännön edellyttämää henkilöstörakennetta. Siksi varhaiskasvatuslaissa säädettyjä kelpoisuuksia ja päiväkodin henkilöstön rakennetta on välttämätöntä muuttaa.
- Arene esittää, että varhaiskasvatuslakia muutetaan pikaisesti. Kokonaisuudistukselle ei ole tarvetta, mutta henkilöstörakennetta koskeva sääntely on muutettava tukemaan lain tavoitteita (henkilöstöä koskeva 37 § ja lain 3 § mukaiset tavoitteet). Lakiin tulee kirjata, että vähintään 1/3 henkilöstöstä tulee olla varhaiskasvatuksen sosionomin pätevyyden omaavia henkilöitä.
- Muutetaan kelpoisuusvaatimus päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään seuraavasti: tehtävään on kelpoinen henkilö, jolla on kelpoisuus 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuun varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin tehtävään ja, jolla on vähintään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä riittävä johtamistaito.

Henkilöstöpula varhaiskasvatuksen keskeinen ongelma

Vuonna 2019 voimaan astuneen uuden varhaiskasvatuslain muutoksen myötä yhä useamman varhaiskasvatuksessa työskentelevän tulee olla korkeakoulutettu. Uudistuksella myös rajattiin ammattikorkeakouluista valmistuneiden sosionomien mahdollisuuksiaan työllistyä varhaiskasvatuksen opettajiksi ja sosionomeille kehitettiin oma varhaiskasvatuksen sosionomin tehtävä. Vuodesta 2030 lähtien ryhmässä kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, ja heistä vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus.

Nykylainsäädännön suurin ongelma on, ettei koulutusmääriä ole kyetty kasvattamaan riittävästi korkeakouluissa vastaamaan uuden lainsäädännön edellyttämää mitoitusta. Laki ei myöskään

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

tunnista ja tue kaikkien henkilöstöryhmien osaamisen täysimääräistä käyttöä varhaiskasvatuksessa. Lain tiukat kelpoisuusehdot heikentävät alan pitovoimaa, sillä käytännössä ne estävät joustavia koulutuspolkujen ja sen myötä erilaisten uramahdollisuuksien syntymistä varhaiskasvatuksen tehtäviin. Kansalaisaloitteen ehdotukset voivat parantaa lasten asemaa varhaiskasvatuksessa vain, jos varhaiskasvatuksen järjestäjillä on työmarkkinoilla tarjolla riittävästi vaadittuihin tehtäviin koulutettua työvoimaa. Osaajia ei ole kuitenkaan riittävästi edes nykyisen lainsäädännön mitoitusten täyttämiseen.

Ammattikorkeakouluissa varhaiskasvatuksen suuntautumisen vetovoima on vähentynyt varhaiskasvatuslain muutoksen myötä. Varhaiskasvatuslain esitöissä arvioitiin, että tuleva osaajatarve tyydytetään pitämällä varhaiskasvatuksen sosionomien koulutusmäärät ennallaan, ja kasvattamalla varhaiskasvatuksen opettajien koulutusmääriä kaksinkertaiseksi lakia edeltävästä tasosta. Todellisuudessa on kuitenkin käynyt päinvastoin, sillä lakimuutos on johtanut varhaiskasvatukseen suuntautuvien sosionomiopiskelijoiden määrän laskuun, kun opiskelijat eivät enää valitse varhaiskasvatuksen suuntautumista epävarman ja epäselvän työmarkkina-aseman vuoksi.

Ammattikorkeakoulutettujen osaaminen täysmääräisesti käyttöön

Yliopistot eivät yksin pysty vastaamaan pätevän ja osaavan korkeakoulutetun varhaiskasvatuksen henkilöstön työvoiman saatavuudesta, jolloin varhaiskasvatuslain tavoitteisiin on mahdotonta päästä ja palvelun laatu kärsii. Ammattikorkeakoulujen sosionomiopinnoissa aloitti vuonna 2022 yhteensä 3 700 opiskelijaa, joista noin kolmannes suuntautuu varhaiskasvatuksen sosionomien tehtäviin. Yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajan opinnoissa aloitti 900 opiskelijaa. Kuntaliiton vuonna 2022 tekemän laskelman mukaan uusia korkeakoulutettuja varhaiskasvatuksen asiantuntijoita tarvitaan yli 18 000 vuoteen 2030 mennessä. Ammattikorkeakouluilla on merkittävä potentiaali vastata varhaiskasvatuksen työvoimapulaan koko Suomessa, kunhan varhaiskasvatuslain edellyttämät kelpoisuus- ja mitoitusehdot tämän mahdollistavat.

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (maisteritasoinen tutkinto) suorittaneilla oli ennen lakimuutosta kelpoisuus päiväkodin johtajan tehtäviin. He tuntevat varhaiskasvatuksen työkentän ja saavat ylemmässä tutkinnossa valmiudet johtamis-, kehittämis- ja esihenkilötyöhön. Johtajan tehtävä edellyttää laaja-alaista orientaatiota ja kykyä osallistua oman alansa edustajana kuntien varhaiskasvatuksen ja hyvinvoinnin edistämisen palvelutoiminnan kehittämiseen. Ylemmän amk-tutkinnon suorittaneet tuntevat monipuolisesti myös sote-alaa ja sen palveluita. Työvoimatarpeen tilannetta kuvaa, että kuntien päiväkodeissa on varhaiskasvatuksen maistereita vain 960, kun vakansseja on 1600. Toisin sanoen vaikka kaikki päiväkotien maisterit saataisiin sijoitettua vuonna 2030 päiväkodin johtajiksi, jäisi lähes puolet johtajapaikoista määräaikaisten sijaisuuksien varaan.

Varhaiskasvatuslakia on päivitettävä pikimmiten

Arene ehdotta seuraavia toimienpiteitä, joilla vahvistetaan ammattikorkeakoulutettujen asemaa varhaiskasvatuksessa ja lisätään varhaiskasvatuksen sosionomien tarjontaa työmarkkinoilla:

- Varhaiskasvatuslakiin (37 §) on kirjattava sosionomeille 1/3 henkilöstömitoitus kuten varhaiskasvatuksen opettajille on tehty. Vain näin osoitetaan moniammatillisuuden tavoite käytännössä ja tehtävä lapsiryhmässä.
- Muutetaan kelpoisuusvaatimus päiväkodin toiminnasta vastaavan johtajan tehtävään seuraavasti: tehtävään on kelpoinen henkilö, jolla on kelpoisuus 26 tai 27 §:ssä tarkoitettuun varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin tehtävään ja, jolla on vähintään ylempi korkeakoulututkinto sekä riittävä johtamistaito.
- Määritellään kansallisesti ja kirjataan lakiin varhaiskasvatuksen sosionomien tehtävät, osaamiset ja vahvuudet. Sosionomien tulee muodostaa puolet varhaiskasvatuksen korkeakoulutettujen henkilöstöryhmästä. Erilainen mutta tasavertainen osaaminen tulee näkyä myös kaikissa työsuhteen ehdoissa.
- Kohdennetaan erityisrahoitusta myös varhaiskasvatuksen sosionomien kouluttamiseen. Tähän mennessä lisärahoitus koulutusmäärien kasvattamiseen on suunnattu lähes yksinomaan varhaiskasvatuksen opettajien koulutukseen, mutta myös varhaiskasvatuksen sosionomien koulutusmääriä tulee kasvattaa.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Konkola	Ida Mielityinen
puheenjohtaja	toiminnanjohtaja